

Aristoteles: Inleiding

Inleiding 1: Aristoteles' Leven

- 384: geboren te Stagira (de Stagiriet) als zoon van arts (Nicomachus) aan Macedonische hof
- 367: naar Athene, Plato's Academie ("Groot vriend van Plato, een groter vriend van de waarheid")
- 347: † Plato; Aristoteles verlaat Athene => Assos
- 343: naar Lesbos (Theophrastus; biologie)
- 341: Macedonisch hof
- 335: Opening Lyceum in Athene
- 322: weg uit Athene; sterft

Inleiding 2: Aristoteles' werken

- In de oudheid uitgegeven door Andronicus
- Grondslag voor de editie van Immanuel Bekker (Berlijn 1831): Bekker-nummering; bijv. begin *Ethica Nicomachea* = 1094a1
- **Exotherisch** (*exo*: buiten, dwz. Buiten de school: voor een breder breder publiek <=> **esotherisch** werk (*eso*: binnen, nl de school: 'college-dictaten')

Inleiding 3: Aristoteles' filosofie

1. **Theoretische kennis** (“weten om het weten”):
 - 1.1 **Natuurlijke wetenschappen**: natuurlijke verandering (*Fysica*; biologische werken)
 - 1.2 **‘Theologie’**: de onveranderlijke dingen, het zijnde qua zijnde (*Metafysica*)
 - 1.3 **mathematica**
2. **Praktische kennis**: handelen (*Ethica*; *Politica*)
3. **Productieve kennis**: produceren/maken (*Poetica*; *Rhetorica*)
4. **Logica**: regels van het geldig redeneren (*Organon: Instrumentarium*)

Metafysica: Aristoteles over het Zijnde

Metafysica 1: het zijnde qua zijnde

- Metafysica: wat na (*meta*) de fysica komt
- Het zijnde **qua** zijnde (het zijnde voorzover het zijnde is)
- Qua: één ding, verschillende invalshoeken.
- Voorbeelden: de bronzen driehoek; de vrijgezellenclub
- Aristoteles: het woord 'zijn' wordt op verschillende manieren gebruikt

Metafysica 2: Aristoteles' semantische theorie

- a) Objecten in de werkelijkheid, bijv. een hond
- b) Concepten in de ziel (voor iedereen *gelijk*), veroorzaakt door (a), bijv. een beest dat blaft en bijt.
- c) Gesproken woorden als **symbolen** (*niet* voor iedereen gelijk) voor (b) de concepten, bijv. 'hond', 'dog', 'chien', 'kuoon'.
- d) Geschreven tekst als symbolen voor (c), bijv. hond en KUΩV

Metafysica 3: de betekenissen van 'zijn'

- Plato: herleiden tot **één** definitie
- Aristoteles: *focal meaning* in plaats van één definitie
- Vergelijk: (a) Wandelen is gezond; (b) Jan heeft een gezonde kleur; (c) Jan is gezond.
- De verschillende betekenissen van 'gezond' hangen samen met / verwijzen naar (focussen op): gezondheid

Metafysica 4: Categorieënleer

- 10 categorieën van zijn (10 manieren om de dingen te ordenen).
- Bijv. categorie substantie (wat iets is: baksteen; krijt; melk); categorie hoedanigheid (hoe iets is: rood, scherp etc.); categorie hoeveelheid (hoeveel iets is: 2 meter lang etc., 1 liter etc.).
- Vergelijk: verdelen substantie (rode baksteen \Leftrightarrow krijt \Leftrightarrow melk) \Leftrightarrow verdelen qua kleur (krijt/melk \Leftrightarrow rode baksteen)
- Primair zijnde: het individuele ding (substantie), een '*dittum*' (tode ti: dit ding hier): bijv, een mens.

Fysica:
De veranderende natuurlijke
wereld

Fysica 1:

Verandering van natuurlijke dingen (1)

Parmenides: geen verandering mogelijk

- Iets komt uit (a) iets wat is of (b) iets wat niet is.
- Indien (a), dan A ('is') \Rightarrow A ('is'): geen verandering
- Indien (b): 'niet-is' is niet, niets uit niets.

Fysica 1:

Verandering van natuurlijke dingen (2)

- Aristoteles (tegen Parmenides):
- Verandering: aan een substraat / *hypokeimenon* ('onderliggende') wordt iets toevoegd / afgehaald.
- Voorbeeld: een blok marmer => een marmeren beeld
- Iets wat is (blok marmer) wordt iets anders wat is (marmeren beeld).

Fysica 1:

Verandering van natuurlijke dingen (3)

- Natuurlijke dingen: levende wezens en hun delen, planten, de elementen.
- *Tegendeel natuurlijke dingen*: artefacten.
- Natuurlijke dingen: hebben het principe van beweging in zichzelf.
- Artefacten: principe van beweging komt van buiten.

Fysica 2:

de 4 oorzaken leer (1): materie-oorzaak

- Kennis = kennis van de oorzaken
- Een ding: (1) vorm / *eidos* / 'wat-was-het-te-zijn' en (2) materie
- Kritiek op de Presocraten: materie-oorzaak niet toereikend (hout is nog geen bed).

Fysica 2:

De 4 oorzakenleer (2): Vorm-oorzaak

- Vorm-oorzaak: bron van beweging, nl. naar perfectie.
- Voorbeeld: baby **in potentie** een man (vanwege vorm) => baby wordt man = **actualisering** van die vorm
- ***Entelecheia*** (*telos* =doel): alles in de natuur streeft perfectie na = realiseren vorm.
- Kritiek op Plato: vorm bestaat *niet* onafhankelijk van de materie.
- Geen 'derde man': een mens brengt een mens voort.

Fysica 2:

De 4 oorzakenleer (3): samenvatting

1. Een tafel is gemaakt van hout: materie-oorzaak
2. Een tafel heeft een bepaalde vorm (4 poten; blad): de vorm-oorzaak
3. De tafel is gemaakt door een timmerman: maker-oorzaak.
4. De tafel is bedoeld om aan te eten: doelloorzaak

N.B. Dit is een analogie

Fysica 2:

De 4 oorzakenleer (4): een voorbeeld

- Vader verwekt het kind (= werk-oorzaak);
- Moeder levert materie-oorzaak (menstruatiebloed) aan;
- Zaad bevat de vorm 'mens';
- Doel is het creëren van een mens.

Fysica 3: God als ultieme doelloorzaak

- God is ultieme doelloorzaak, *niet* de maker-oorzaak (god als schepper).
- God is de eerste onbewogen beweger: object van verlangen
- God is pure act, geen potentie (dus heeft geen materie): God als Intellect
- Gods act: intellectuele beschouwing;
- Object van beschouwing /denken: de gedachten van God
- God: voorbeeld voor hemellichamen (zijn goden) en de mens (ethiek).

Organon: Aristoteles' Logica

Logica

- Logica = “de wetenschap die zich bezighoudt met de formele regels van het denken.”
- ‘Uitvinding’ van Aristoteles; maar cf. Parmenides, Plato etc.
- Voor Aristoteles: grondslag wetenschap beoefening (‘organon’)
- Centraal: het syllogisme

Syllogisme

“Een syllogisme is een uitspraak (*logos*) waarin uit bepaalde aannames iets anders noodzakelijkerwijze volgt vanwege het feit dat de premissen zo zijn.”

Aristoteles *Analytica Priora* I 24a18-20

Syllogisme (voorbeeld)

Maior: Elk mens is een intelligent levend wezen

Minor: Elk levend wezen kan zich bewegen

Conclusie: Elk mens kan zich bewegen

Deductie uit premissen

Inductie

- Inductie: premissen gebaseerd om empirie
- Reactie op Plato's *anamnese*-theorie:
- De ziel als '*tabula rasa*' (leeg schrijfplankje)
- In tegenstelling tot moderne inductie: geen statistisch element

“De ziel is zodanig dat zij dit kan ondergaan.”

Analytica Posteriora II. 19 100a13-14)

Excurs:
Aristoteles' psychologie

De ziel

- Ziel: de vorm / actualiteit van het levende wezen.
- **Eerste actualiteit:** de 'bezieling' van het levende wezen
- **Tweede actualiteit:** het actualiseren van potenties van de ziel: bijvoorbeeld daadwerkelijk waarnemen.
- Intellect-dat-alles-maakt versus intellect-dat alles-wordt

Aristoteles en zijn voorgangers: endoxa & aporie

Endoxa

“**Endoxa** zijn wat geval lijkt te zijn ofwel aan allen, ofwel aan de wijzen, en in dat laatste geval, aan alle wijzen, of aan de meest bekende en beroemde [*endoxois*].”

Aristoteles, *Topica* I.1.100b21-3

Aporie

“We moeten net als bij de bespreking van de andere onderwerpen de verschillende opvattingen uiteenzetten (*ta phainomena*), vervolgens eerst de moeilijkheden die zij impliceren onderzoeken (*diaporêantas*, letterlijk: door de problemen heengaan) en dan zo mogelijk de gegrondheid aantonen van alle gangbare opvattingen (*endoxa*) omtrent deze gemoedstoestanden, of als het niet mogelijk is dan toch van de meeste en belangrijkste opvattingen. Want als wij de moeilijkheden kunnen oplossen en daarbij de gangbare opvattingen (*endoxa*) intact laten, zullen wij de stand van zaken afdoende verduidelijkt hebben.” (*EN VII. 1, 1145b2-7*; vert. Pannier en Verhaeghe aangepast)

Logica en
wetenschapsbeoefening:
het syllogisme als verklaring

Aristoteles over wetenschap

Wetenschap is:

1. Algemeen geldig (geldt voor *alle* gevallen).
2. Geeft de oorzaken van de dingen
3. Onveranderlijk (altijd) waar

Het wetenschappelijk syllogisme

- Deductief syllogisme type Barbara (a: affirmatio = bevestiging):
 1. Voor *alle* X geldt Y
 2. Voor *alle* Y geldt Z
 3. Conclusie: voor *alle* X geldt Z
- Premissen (1) en (2) zijn hier verklarende principes
- Probleem: waar zijn deze syllogismen in Aristoteles' geschriften? => de biologische werken

Aristoteles & de biologie: De Darwin van de oudheid

Lof op de biologie

(Delen der Dieren I 5)

- Of “things divine” we have already treated and have set down our views concerning them; so it remains to speak of animals and their Nature. So far as in us lies, we will not leave out any of them, be it never so mean; for though there are animals which have no attraction for the senses, yet for the eye of science, for the student who is naturally of a philosophic spirit and can discern the causes of things, Nature which fashioned them, provides joys which cannot be measured. Wherefore we must not betake ourselves to the consideration of the meaner animals with a bad grace, as though we were children;

Waarom slangen geen pootjes hebben (*Over het bewegen van de dieren 708a9ff.*)

The reason why snakes are footless is,

[1] first, that nature creates nothing without a purpose but always with a view to what is best each things within the bounds of possibility, preserving the particular essence and purpose of each; and

[2] secondly, as we have already said, because no red-blooded animal can move by means of more than four points.

[3] It is clear from this that all red-blooded animals whose length is out of proportion to the rest of their bodily constitution like snakes, can none of them have feet.